

Kép iskola nélkül

Baktatunk hármában télvíz idején a zentai tanyavilágban, az adahatári iskola irányába. Véletlenül akadt kezembe a kép, még filmről készült úgy két évtizede, fekete-fehér. Az jut eszembe róla, hogy nem olyan nagyon régen még járta a vidéket a riportér, sárban-fagyban is, olykor éjszaka is. S most a terepjárás okát-értelmét keresem, s abban állapodok meg önmagammal, hogy valami közösségi élmény-kényszer hívott bennünket első látásra idegennek tűnő emberek közelébe: falvakba, tanyákra. Kérdezni, válaszokat kapni, beszélgetni múltról és jövőről.

Máris három téma vetődött föl – a közösség, a régi idők és a jelenért jövő –, pedig még be sem térünk az iskolába, ahová annak idején a fényképen látható utunk vezetett. Most már nem is tudnánk, mert öt évvel ezelőtt utolsó tanuló is elhagyta, miután százhusz esztendőig szolgált a diáksereget, írás- és olvasni tudást osztogatva. A Tisza mente utolsó tanyai iskolája volt ez, időnként felszáznál több gyerekkel, amikor be sem tudta fogadni mindannyiukat. Befogadta viszont tanulóit – miként a tanyavilág lakossága is –, köztük Sőregi Terézt, aki a nyugdíjkorhatáron is túl, négy évtizeden át oktatta a gyerekeket, mint ahogy a szülei is. Megbecsült „családtag” lett a tanyaiak körében, sokkal többet vállalva a tanítósokdánál szinte a múlt rendszer kezdetétől az elmúlásáig. Együtt építette a szülőkkel a gyerekek jövőjét, meg a közösségi életet is, miként induláskor fiatalként az iskola társaságában a művelődési otthont – későbbi rendezvények színhelyét. Meglehet, hogy ha kevesebb hittel és hivatástudattal megáldott tanító került volna helyére, Adahatáron már az iskola sem lenne meg – a műemléki védelem nem nyújt garanciát megmaradására –, ahogyan a tanyáknak is csupán romjai.

A szocialista rendszer világhébebe nem illett bele a tanyavilág, hogyan is illett volna, amikor a nagybirtokok jelentették a jövőt a magántulajdonnal szemben. A szülőhelyükért és közösségükért küzdők java részét az iskola tartósan kinn tartotta, nélküle régen szétszóródtak volna falvakban-városokban, így viszont hosszú ideje folyamatosan tart a lemorzsolódás, gyaníthatóan ugyanazzal a végkifejlettel. Mert később épült meg, alig több, mint két évtizede az aszfaltút, mely most már inkább arra jó, hogy száraz lábbal távozhassanak innen azok, akik mindmáig kitarattak. De valószínűleg marasztalhat is, hiszen a gyerekek utaztatását megoldotta: diákbuszszal utaznak naponta a majdnem húsz kilométerrel távolabbi faluba.

Apró István, Fodor István, Cs. Simon István – és a fotós, aki nem látszik, Gergely József

Különös vagy éppen természetes, hogy a sorsfordulók olyankor jönnek, amikor nem nagyon számítottunk rájuk, és épp a sötét idők formálnak közösséget, a rombolás hoz nem várt fordulatot. Így volt ez a század utolsó évtizedében is, amikor az iskola udvarán nyári ifjúsági táborok váltották egymást, a jövő reményét fölvilágítva az intézmény és a vidék lakosai előtt egyaránt.

Most pedig állítólag történelmi rendszerváltást él velünk együtt a tanyák népe, és farmgazdálkodást jövedőlnék számukra – magyarul: egyféle tanyai életet –, halódó közösség helyett valami újat vagy annak tünőt. Ami viszont biztos: nagyvárosok lakosai – egyelőre nem tömegesen – tagadják, hogy jó esélye és tartós jövője van a bizonytalan alapra épülő jelenlegi világrendnek, hiszen esély sincs fenntartható fejlődésre, így hát tudatosan vonulnak ki a természetes környezetbe úgyszintén tudatos életet élni, közösséget alapítva.

Igen, mindezt tartalmazza egy tanyai iskola bezárása meg egy két évtizedes fénykép. Mert ki gondolta volna akkor, hogy az történik velünk, ami azóta történt. És érdemes nagy körültekintéssel fényképezni – immár színesben és digitálisan –, akár a bezárt iskola falát önszorgalomból tapaszto tanyai embert is, mert bizonyosan más mesél majd újabb húsz esztendő múltán a fénykép, mint ami most hihetőnek tűnik.

■ FODOR István

Baka István:

ALKONY

A rókabundás alkonyat most lendül át az égi partra, s csillag-sövényen fennakad bozontos, rozsdaszínű farka. Kitépi és tovább szalad, nyomára forró vért csöpögtet, és mint pityergő vadnyulat, kiejti szájából a Földet.

HALOTTAK NAPJA

Egy kisfiú siet a parkon át, az esti szélben hintalánc vacog, zörög a megfakult viharkabát, az égen borbélytányér-hold inog. Az emlékmű talapatán, akár

angyal szárnyakból hullatott pihék, mécsék remegnek, szürke és sivár a kő, a park, s páncélozott az ég. Mint oszlopról lehorgadó plakát, nyirkos csirizszagú a félélem, s megyek, megyek az őszi parkon át, zsebemben gesztenyék, nyolcévesen.

SZÜRKÜLET

A menny kilép medréből, szennyes áráján felhők – felpuffadt angyaltetek – sodródnak és keringenek, a süllyedő nap örvényébe bukva. Álarcot vált a város, most a benne kiterjedt úrt a villanyfény befutja, s mint egy töklámpás, bárgyún és siváran pislog a végtelenbe.

E-2009

mélyben vele kívántak együttműködni, megegyezni. Nagy döntés és nemes gesztus. Olyan fel- és beismerés ez, ami sajnósa csak nagyon kevesen képesek tájainkon, Európának ebben a közepkeletinek mondott szegletében (mert a keleti meghatározástól a szovjet tömb bukása óta mindenki ódzkodik ám veszettül...). Gondolom, a politikai ellenlábasai is meglepődtek döntésén, mint a faltörő kos a fotocellás ajtó előtt.

Mert lényegében minden területen előbb-utóbb elérkezik az a pillanat, amikor egy-egy régi, tapasztalt, harcedzett

bonolyítható mellékszál szép számmal, korgó gyomorral én mégis inkább valami gyorsan elkészíthető kaját kerestem. Nézegetem itt a csata után hátramaradt üvegtemető felett a csomagolásokat, és csak értetlenkedek. Egyik kedvencemben például, a zöldes ízesítésű instant téstás levesben E-621 és E-627 van elrejtve az összetevők között. Hmmm... Ínycsiklandó, nem?

Az E-621 a táblázat szerint nátrium-glutamát, tulajdonképpen ízfokozó, amiről azt találtam az interneten, hogy depressziót, étvágytövedéket, fejfá-

Horkai Zsolt a család pálinka pincéjében, Bácsfeketehegyen

vezető már akadályt jelent. Nem azért, mert rosszul végeznék a dolgát, nem azért, mert kiöregedett volna, hanem mert előbb-utóbb mindig akadnak olyanok, a legtalpraesettebb vezeték mellett is, akik épp csak X. Y.-nal nem akarnak együttműködni. Nagy felismerés az, és nemes gesztus, ha valaki ilyen helyzetben félre tud állni, mert erre, sajnálatos módon, nagyon kevesen képesek. Sokkal jellemzőbb erre a keleti megnevezésre érzékeny mentalitásunkra, hogy bársóny- vagy hidraulikus forgószékükbe, foteljükbe, kanapájukba, szereposztó díványukba, íróasztalukba, vélt vagy valós befolyásukba és hatalmukba általában az utolsó utáni pillanatig is a tíz körmükkel kapaszkodnak levitelt, ugyancsak harcedzett és kiművelt emberfők.

Pedig ha érzi az ember, hogy valami véget ért, ha megérzi, hogy menni kell, akkor bizony tényleg álljon fel, csukja be maga mögött emelt fövel az ajtót, még akkor is, ha egy-egy adott helyzetben olykor nem is lehetnek továbbra sem másképp a dolgok, mint ahogy azt ő elképzelte, illetve, ahogy, ha marad, csinálta volna. És akkor itt most Töröcsik Nagy Tamás írásához visszakanyarodva, ha kicsit szomorkás hangulatban (de esküszöm, hogy csak máma...) talán dalra is fakadva koccintanánk erre, és talán Pál Károly egészségére, döntésére és bölcs példamutatására tiszteletére is, akkor csak félresöpörnénk a problémáikat, be az szőnyeg alá. Oda, ahol a helyük is van! Régtől fogva...

Állók hát így a spájzajtóban, az üres üvegek lehangelő tömkelege fölött, és akárki látna így, hát soha az életben le nem mosom magamról, hogy alkoholistagyok, most mégis egy egészen más jellegű probléma izgat. Kemény csata folyt itt, ahogy Nagy Imre akkori miniszterelnök, illetve az akkor, a szovjet érában használt terminológia szerint, a Minisztertanács elnöke mondta 1956-ban: „Csapataink harcban állnak. A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével.” A mi seregeink is harcban állnak, kemény csatát vívnak máj hadseregtagornok, vese vezérezredes, epe altábornagy, húgyhólyag vezérőrnagy és hasnyálmirigy alezredes vezényletével a józan ész ellen. Én meg ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével.

Az üvegekbe ugyanis csak belebotlottam, s máris lett belőlük téma, meg túl-

jást, mellkasi fájdalmakat és szapora szívverést idézhet elő. „Érzékeny embereknek az ún. »kínaiéteri-jelenséget« váltja ki (halántéktáji nyomást, hát- és fejfájást). A patkányoknál szaporodási zavarokat és – az utódoknál – tanulási nehézséget okoztak. Étvágytövelő hatása elhízáshoz vezet. A fogyasztót megteveszti az élelmiszer tényleges összetételét illetően. A glutamátot általában szójából nyerik, és húskészítményekhez adagolják. Az arra érzékenyeknél nyaki és hátfájást, gyengeséget, fejfájást, szapora szívdobogást okozhat” – mondja róla a lexikon. Az E-627 pedig tulajdonképpen dinátrium-guanilát, GMO, azaz génmódosított készítmény, amit guanilsavból állítanak elő. Szemfüles vegyész máris jegyzetelhet, ilyen kifejezésekkel ő sem találkozhat mindennapi munkája során, én is csak pislogok itt bociszemekkel értetlenül kifelé a fejemből a lexikon lapjai fölött, amikor ilyeneket olvasok: „A guanilátok veszélytelennek számítanak. A molekula bomlásakor húgysav keletkezik. Egyes emberek húgysavbontási zavarban szenvednek, így az szervezetükben felhalmozódik. Ha a vérben a húgysavszint egy meghatározott szint fölé emelkedik, az anyag kristályok formájában kiválik, és a végtagokban és a lágy szövetekben lerakódik.”

Húgysav van a tányéromban? És ilyesmit etetek ezek velem?! Mondom én, hogy kemény csata folyik itt a józan ész ellen. Beleborzongok, ha csak hozzávetőlegesen összehasonlom, hogy hány adag ilyen zöldes ízesítésű instant téstás levest ettem már meg eddigi életemben... Erre valóban inni kell. Mint nemrégiben, a világra szóló melaminbotrányban is nyilvánvalóvá vált, csak azért mérgeznek meg, hogy ne vegyem észre, hogy átvernek. Mert ezt az ízt, ezt az elsősorban a műanyagiparban alkalmazott, nitrogéntartalmú, heterociklusos, aromás szerves vegyületet (no, eddig ki érti ezt?) azért adagolják a tejhez, hogy én mint fogyasztó ne vegyem észre, hogy felvizezték a terméket. Hát akkor már inkább legyen híg a leve... Hiszen a régi időkben a Boris néni még fejölány korában is felöntötte a tejet egynéhány kancsónyi kútvízzel, ha aznap kevesebbet tejtelt a Riska, hogy minden szomszédjának, minden rendszeres vásárlójának ki tudja mérni a szokásos napi fejadagot.

■ SZABÓ PALÓCZ Attila